

تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر بیگانگی اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کرمان (صفحات ۶۵ تا ۸۸)

کمال جوانمرد^۱ * سید مسعود سیدرضایی^۲

پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۱۲

دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۲۳

چکیده

پدیده بیگانگی اجتماعی به عنوان یک چالش و مسئله اجتماعی می‌تواند زمینه بروز آسیب‌ها و بحران‌های اجتماعی را در جوامع امروزی به ویژه در بین جوانان و دانشجویان فراهم آورد. این پدیده به معنی دور شدن از سجایای اخلاقی و فاصله گرفتن از هویت است. هدف این پژوهش بررسی عوامل مرتبط با بیگانگی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان در سال ۱۴۰۰ به منظور کنترل و کاهش سطح این معضل اجتماعی بوده است. این مطالعه با استفاده از روش پیمایشی انجام شده و جامعه آماری برابر با ۱۸۲۱۳ می‌باشد که تعداد ۳۹۱ نفر به عنوان حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران انتخاب شده‌اند. چارچوب نظری تحقیق بر اساس نظریات سیمن، فردینبرگ، کنیستون، فوکویاما، ویلنسکی و لیپست تدوین گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS26 و «ایموس ۱۷» صورت گرفته است. یافته‌های حاصله از مدل تحلیل مسیری نشانگر آن است که متغیر اعتماد اجتماعی تأثیر مستقیمی بر بیگانگی اجتماعی دانشجویان ندارد، بلکه این متغیر از طریق تأثیراتی که بر رضایت از زندگی (با ضریب تأثیر ۰/۳۹۲) و امید به زندگی (با ضریب تأثیر ۰/۳۷۱) به طور غیرمستقیم بر بیگانگی اجتماعی تأثیر گذار است؛ در نتیجه اعتماد پایین اجتماعی می‌تواند منجر به کاهش رضایت از زندگی و همچنین امید به زندگی دانشجویان شده و از این طریق تأثیر منفی خود را بر بیگانگی اجتماعی برجای گذارد.

واژگان کلیدی: بیگانگی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، امید به آینده، نافرمانی مدنی، جوانان.

۱. استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)؛

Javanmardkamal@yahoo.com

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.

۱- بیان مسأله

مفهوم بیگانگی اجتماعی به مثابه آسیبی جدی می‌تواند جوامع انسانی را به چالش کشیده و موجبات مشکلات و معضلاتی را فراهم و به شالوده نظام‌های سیاسی لطمات جبران‌ناپذیری وارد کند. بیگانگی مفهومی است که در جامعه‌شناسی ابعاد مختلفی از جمله بیگانگی فرهنگی، بیگانگی از کار، بیگانگی سیاسی و بیگانگی اجتماعی دارد. در میان ابعاد مختلف بیگانگی، عمدتاً بیگانگی اجتماعی، نمود بیشتری دارد. در بیگانگی اجتماعی به رابطه دوجانبه میان فرد و جامعه توجه می‌شود و بریدگی از هنجارهای فرهنگی و انفصال یا جدایی از دیگر مردمان مورد نظر است. بیگانگی اجتماعی نوعی احساس انفصال، جدایی و نداشتن پیوند ذهنی و عینی میان فرد و جامعه است (محسنی تبریزی، ۱۳۷۶: ۱۲). بیگانگی موجب توقف رشد و پویایی فرهنگی، از هم‌پاشیدگی ساخت اجتماعی و سوء انسجام اجتماعی می‌گردد. هم‌این موارد تداوم حیات جامعه را به خطر می‌اندازند؛ بنابراین، بیگانگی در تعریفی وسیع و عام به معنای انفصال، جدایی و عدم پیوند ذهنی (شناختی) و عینی (کنشی) بین فرد و محیط پیرامون او می‌باشد (زکی، ۱۳۸۸: ۲۷). به عبارتی دیگر، بیگانگی مبین نوعی احساس بی‌قدرتی و احساس تنفر از خود و مردم است که می‌توان آن را عکس‌العملی تعریف کرد که نسبت به تفرهای جمعی، فشارهای اجتماعی و زیان‌های تاریخی ابراز می‌شود و به دنبال آن برخی از این افراد به طرد جامعه خود متمایل شده و مسیر مشخصی را برای خود تشکیل می‌دهند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۰: ۱۳۳). سیمن بیگانگی اجتماعی را نوعی احساس یا وضعیتی بیان می‌کند که هر فرد در رابطه با خود، دیگران و جامعه به اشکال گوناگونی با احساس بی‌قدرتی، احساس بی‌هنجاری، بی‌معنایی، انزوای اجتماعی و احساس تنفر از خود بیگانه می‌شود (سیمن، ۱۹۵۹: ۷۸۳). بی‌تفاوتی اجتماعی در بین جوانان به ویژه دانشجویان، بستر نافرمانی و شورش‌های مدنی و دیگر آسیب‌های اجتماعی را به وجود می‌آورد. دانشجویانی که دچار این پدیده می‌شوند، نسبت به مهم‌ترین مسائل و تصمیمات جامعه خود بی‌اعتنا و بی‌انگیزه خواهند شد و به تبع آن بی‌اعتمادی همراه با یأس و ناامیدی سراسر جامعه را فرا می‌گیرد و میزان مشارکت اجتماعی و سیاسی آن‌ها به پایین‌ترین میزان می‌رسد. طبق بررسی‌های انجام شده مشخص گردیده که بیگانگی اجتماعی و مدنی در جامعه رو به فزونی بوده است (مسعودنیا، ۱۳۸۰: ۱۲۵). تجربه تاریخی سه دهه اخیر ایران نشان می‌دهد که اعتنای اجتماعی و مشارکت مردمی که نقطه مقابل

بیگانگی و بی تفاوتی اجتماعی محسوب می‌شود، یکی از عوامل مهم در پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و مقاومت در هشت سال دفاع مقدس و جنگ با دشمن بعثی بوده است. با نگاه اجمالی به همه‌پرسی‌های دوران انقلاب اسلامی (به استثنای همه‌پرسی دوازدهم فروردین ۱۳۵۷، همه‌پرسی قانون اساسی و اولین انتخابات ریاست جمهوری که جملگی متأثر از فضای وفاق حداکثری وقوع انقلاب اجتماعی - سیاسی بوده‌اند) حاکی از کاهش تدریجی مشارکت مردم در انتخابات و سایر فعالیت‌های مدنی بوده که به نوعی حکایت از افزایش میزان بیگانگی مردم بوده است، به نحوی که در انتخابات سال ۱۳۸۰، ۳۰ درصد از واجدین شرایط مشارکت نکردند (محسنی تبریزی و صدقاتی فرد، ۱۳۹۰: ۲۲-۱). همچنین بر اساس مطالعات و تحقیقات انجام شده، صرف نظر از مشارکت‌های سیاسی اکثریت پاسخگویان (بیش از ۷۵ درصد) مشارکت اجتماعی اندکی در سازمان‌ها و انجمن‌های اجتماعی حاکی از نوعی بیگانگی اجتماعی در جامعه می‌باشد (محسنی تبریزی و صدقاتی فرد، ۱۳۹۰: ۲۲-۱). در این راستا که هر از گاهی، حوادثی در کشور رخ داده که واکنش و ارتباط مردم با آن‌ها قابل تأمل و تعمق است. برخی از مهم‌ترین این حوادث که در رسانه‌ها انعکاس زیاد داشته‌اند، می‌توان از حادثه میدان کاج، قتل دانشجویی در پل مدیریت، خودسوزی در میدان انقلاب و... یاد کرد که در این موارد، واکنش مردم به موضوع، بیشتر نگاه کردن و زود گذشتن از کنار آن و جدیداً هم فیلم‌برداری با گوشی همراه بوده است. این بیگانگی و بی تفاوتی‌های روزمره تا آنجا گسترش یافته که حتی منجر به بی تفاوتی نسبت به همه مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هم شده است (قاضی زاده و کیانپور، ۱۳۹۴: ۷۸-۵۹). در هر حال، در تحقیق پیش رو تلاش شده تا میزان بیگانگی اجتماعی در بین دانشجویان و عوامل اجتماعی مرتبط با این پدیده در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان در سال ۱۴۰۰ بررسی و تبیین شود. از آنجا که استان کرمان به عنوان پهناورترین استان کشور است و شهر کرمان به دلیل وسعت شهری و جمعیت این شهر جزء کلان‌شهرهای ایران طبقه‌بندی شده و یکی از شهرهای در حال توسعه و بارشد سریع در ایران به شمار می‌رود و در سال‌های اخیر عملاً به عنوان مرکزیت جنوب شرق ایران شناخته شده، به عنوان بستری مناسب در جهت تحقیق مطرح می‌شود. با توجه به نکات گفته شده تحقیق حاضر برای پاسخ به این سوال انجام شد که عوامل جامعه‌شناختی اثرگذار بر بیگانگی اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کرمان کدامند؟

۲. ادبیات پژوهش

۲-۱. ادبیات تجربی

میرزایی (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای رابطه بین مصرف رسانه‌ای و بیگانگی فرهنگی - اجتماعی در میان جوانان تهرانی را بررسی نموده است. در این پژوهش مشخص شد که استفاده‌کنندگان از رسانه‌های خارجی، ماهواره، برنامه‌های جنسی، جویندگان تصاویر جنسی از اینترنت نسبت به سایر گروه‌ها کمتر دچار از خود بیگانگی بودند. از نظر ترتیب متغیرهای مؤثر بر از خود بیگانگی بر اساس وزن بتا، به ترتیب متغیرهای نوع رسانه داخلی و خارجی، خواندن مطالب مطبوعاتی، نوع رسانه ترجیحی، استفاده از اینترنت، نوع برنامه ماهواره‌ای، جنسیت، نوع برنامه تلویزیونی، سن، منطقه محل سکونت، درآمد و تحصیلات قرار داشتند. ناطقی و افشانی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «بیگانگی اجتماعی و گرایش به رفتارهای پرخطر» (مطالعه موردی: شهر مشهد) با توجه به افزایش بروز رفتارهای پرخطر در بین جوانان، ضمن بررسی میزان بروز رفتارهای پرخطر و میزان بیگانگی اجتماعی در بین جوانان شهر مشهد، تأثیر بیگانگی اجتماعی به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در بروز رفتارهای پرخطر را مورد سنجش قرار داده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان داد که رفتارهای پرخطر در بین پسران بیش از دختران بوده اما تفاوت معناداری بین بیگانگی اجتماعی پسران و دختران در شهر مشهد وجود نداشته است. همچنین رابطه سن با رفتارهای پرخطر و بیگانگی اجتماعی معنادار نبود. میانگین رفتارهای پرخطر جوانان مجرد در ابعاد گرایش به الکل، گرایش به خشونت، گرایش به رفتارهای جنسی و گرایش به رانندگی پرخطر بیشتر از متأهلین و میانگین میزان بیگانگی اجتماعی در ابعاد احساس انزوای اجتماعی و احساس تنفر از خود نیز بیشتر از متأهلین بوده است. نتایج نشان داد که بین بیگانگی اجتماعی و ابعاد آن با رفتارهای پرخطر و ابعاد آن رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد؛ به عبارت دیگر، با افزایش میزان بیگانگی اجتماعی، ارتکاب رفتارهای پرخطر نیز افزایش می‌یابد. علی‌زاده اقدام و همکارانش (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای تحت عنوان «بررسی رابطه رسانه‌های جمعی با بیگانگی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه تبریز» به این نتیجه رسیدند که بین سن و بیگانگی اجتماعی دانشجویان دانشگاه تبریز رابطه معکوس و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد. همچنین بین میانگین سطح استفاده از تلویزیون، ماهواره، اینترنت، کتاب و بیگانگی اجتماعی رابطه

معناداری وجود دارد. عنبری و غلامیان (۱۳۹۵: ۱۵۹-۱۳۳) در مطالعات خود به این نتیجه رسیدند که بیگانگی اجتماعی تابعی از ادراکات و تفسیرهای اجتماعی افراد خاصه میزان اعتماد عمومی، رضایت اجتماعی، حس بی‌هنجاری در جامعه، تقدیرگرایی و احساس بی‌عدالتی بوده است. وثوقی (۱۳۹۲) در تحقیقی به مطالعه جامعه‌شناختی گونه‌های بیگانگی اجتماعی جوانان در شهر تهران پرداخته است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که بی‌هنجاری رایج‌ترین گونه بیگانگی در میان جوانان است و پس از آن بی‌معنایی در رتبه دوم، از خود بی‌زاری در رتبه سوم، انزوای اجتماعی در رتبه چهارم و بی‌قدرتی در رتبه آخر قرار دارند. همچنین پدیده بیگانگی اجتماعی در بین دختران و پسران جوان وضعیت یکسانی را داراست. نوابخش و میرزاپور (۱۳۹۴) در پژوهشی در این زمینه نشان داده‌اند که بی‌تفاوتی و بیگانگی اجتماعی در زنان بیشتر از مردان است، همچنین با افزایش سن و درآمد از میزان بی‌تفاوتی و بیگانگی اجتماعی کاسته می‌شود. ظهیری نیا و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی نشان داده‌اند که متغیرهای بیگانگی اجتماعی، اثربخشی اجتماعی، محرومیت نسبی، تحلیل هزینه-پاداش و ادراک عدالت با بیگانگی اجتماعی رابطه آماری معناداری دارند. لاریجانی و نوری (۱۳۹۸) هم بی‌اعتمادی را عامل اصلی بیگانگی اجتماعی ذکر می‌کنند. ناکینی (۱۳۹۶) در ارائه برنامه جامع مدیریت بحران بیان می‌دارد که سازمان‌دهی در مراحل قبل (پیش‌بینی، پیشگیری و آمادگی)، شروع (هشدار و مصونیت، ارزیابی مقدماتی و بسیج منابع، پاسخ گوی سریع)، حین (امداد و نجات، عملیات ویژه و مهارسازی) و پس از بحران (بازیابی، بازسازی و یادگیری) نقش مؤثری در جلوگیری از گسترش و امنیتی شدن بحران‌های اجتماعی دارد. امیری (۱۳۹۱) در بررسی علمی خود به این نتیجه رسیده که نظام سیاسی حاکم، فرهنگ امنیتی و آستانه تحمل دولت‌ها در مدیریت بحران‌های اجتماعی مؤثر است. علمی، تقی‌لو و موسی زاده (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای به بررسی رابطه بیگانگی اجتماعی و میزان مشارکت سیاسی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد نقده داشته و نشان می‌دهد که مشارکت سیاسی همیشه دارای اهمیت ویژه بوده و در هر جامعه‌ای بر اساس شرایط و زمینه‌های موجود در آن متفاوت و تعیین‌کننده بوده است. نتایج نشان می‌دهد که بین بیگانگی اجتماعی و میزان مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه معنی‌داری وجود ندارد، در بین مؤلفه‌های بیگانگی اجتماعی، احساس انزوای اجتماعی با میزان مشارکت سیاسی

رابطه معنی‌داری وجود دارد، در حالی که دیگر مؤلفه‌های بیگانگی رابطه‌ای با مشارکت سیاسی ندارد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بیگانگی اجتماعی نقشی در میزان افزایش و کاهش مشارکت سیاسی ندارد و برحسب جنسیت دانشجویان نتایج نشان می‌دهد که مشارکت سیاسی پسران بیش‌تر از دختران است. محسنی تبریزی (۱۳۸۱) در تحقیقی با عنوان «آسیب‌شناسی بیگانگی اجتماعی- فرهنگی، بررسی انزوای ارزشی در دانشگاه‌های دولتی تهران» به این نتایج رسید که نتایج حاصل از مدل تبیینی تحلیل مسیر انزوای ارزشی، می‌توان استدلال کرد که این متغیر متأثر از عوامل مختلفی است که در شبکه‌ای از روابط علی با یکدیگر و به صورت مرکب و مجموع قرار دارند و کل تغییرات آن را مجموع متغیرهای علت (X) بیان می‌کند. در این مدل، متغیرهای مطلوبیت شرایط خانوادگی، مطلوبیت شرایط آموزشی، SES، رضایت از زندگی، احساس ستیز با والدین و ضدیت با جامعه هم به طور مستقیم و هم به طور غیر مستقیم، بر انزوای ارزشی اثر گذاشته‌اند. همچنین انزوای ارزشی بازتابی از تأثیرات متقابل متغیرهای علت و منتج از مجموعه بازخوردهای این عوامل است. فتحی و محمدی (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای با عنوان «شهرنشینی، بیگانگی اجتماعی و رفتارهای وندالیستی جوانان» به این نتیجه رسیدند که پسران با توجه به آزادی عمل در فضای اجتماعی جامعه شهری و همچنین نگرش مردسالاری جامعه به پسران، بیشتر از دختران به رفتارهای تخریب‌گرانه و ویرانگر می‌پردازند. فرزندان خانواده‌هایی که از لحاظ اقتصادی- اجتماعی در طبقه پایین قرار دارند و نسبت به طبقات بالاتر از برخی امکانات و تسهیلات شهری محرومند، به دلیل محدودیت‌های مالی و عدم وجود راه‌های قانونی برای دسترسی به این‌گونه امکانات و تسهیلات، به رفتارهای وندالیستی از جمله تخریب اموال و اثاثیه شهری دامن می‌زنند. همچنین رفتارهای تخریب‌گرانه و ویرانگر ناشی از بریدگی و عدم پیوند فرد با جامعه شهری (بیگانگی اجتماعی) است. در نتیجه این رفتارها در بسیاری از مواقع منعکس‌کننده میل وافر جوانان به ابراز خشم و نارضایتی در برابر اجحاف، اجبار، تبعیض، اقتدار آمرانه، تحدید آزادی‌های فردی، نابرابری و بی‌عدالتی ساختارها، سازمان‌ها و نهادهای جامعه شهری سلطه‌گر است. ویلسون^۱ (۲۰۱۴: ۳۷۷-۳۹۴) معتقد است نفرت و بیزاری

1- Wilson

تشدیدکننده تضاد میان گروه‌ها و قومیت‌های مختلف اجتماعی، موجب بیگانگی مردم می‌شود. کاراتو و نیما^۱ (۲۰۱۳: ۳۵۵-۳۸۳) بیگانگی اجتماعی در جوامع غربی را مورد مطالعه قرار داد و معتقد است این نوع بیگانگی در حال افزایش است و مردم به سبب بدبینی به سیاست‌های موجود، کمتر به کنش‌های سیاسی و اجتماعی مانند رأی دادن در انتخابات مبادرت می‌ورزند. تحقیقات مارش^۲ (۲۰۰۶: ۳۲-۲۰) نیز نشان می‌دهد که در اروپای غربی، آمریکا، روسیه و آمریکای لاتین، جمعیت جوانان نسبت به گروه‌های مسن‌تر دچار بیگانگی اجتماعی بالاتری هستند. رایینسون و همکاران (۲۰۱۵: ۱۵۲-۱۳۹) معتقدند که میزان اضطراب افراد در جامعه بر بیگانگی اجتماعی مؤثر است. سرفراز و احمد^۳ (۲۰۱۲: ۶۷۱-۶۱) در مطالعات خود به این نتیجه رسیده‌اند که اثرگذاری مشارکت اجتماعی می‌تواند از میزان بیگانگی اجتماعی بکاهد. جسیکا ولیندسی^۴ (۲۰۱۸: ۳۳-۲۵) هم دریافتند که افراد متأهل و کسانی که از طبقات اجتماعی بالا هستند، میزان بیگانگی اجتماعی کمتری دارند.

۲-۲. ادبیات نظری

تبیین علمی موضوع بیگانگی اجتماعی به منظور شناسایی عوامل متعدد این پدیده و کنترل آن جهت ارائه برنامه جامع راهبردی مدیریت بحران‌های اجتماعی، در واقع نیازمند تلفیق نظریات در حوزه‌های علوم انسانی به ویژه علوم اجتماعی است. سیمن معتقد است که ساختار دیوان‌سالاری جدید، شرایطی را به وجود آورده است که در آن انسان‌ها قادر به فراگیری نحوه چگونگی کنترل عواقب و نتایج اعمال و رفتارهای خود نیستند. او با توضیح و تفسیر انواع بیگانگی به دو مفهوم کلیدی و اساسی در بیگانگی اشاره دارد: انتظار فرد در مقابل پاداش‌های دریافتی؛ به نظر سیمن «نحوه کنترل و مدیریت جامعه بر سیستم پاداش اجتماعی به گونه‌ای است که فرد ارتباطی بین رفتار خود و پاداش مأخوذه از جامعه نمی‌تواند برقرار کند. در چنین وضعیتی است که احساس بیگانگی بر فرد مستولی می‌گردد و او را به واکنشی منفعلانه و ناسازگارانه در قبال جامعه سوق می‌دهد (سیمن، ۱۹۵۷: ۷۸۰). سیمن نمودهای متفاوت رفتار بیگانه‌گونه را به شرح ذیل بیان

1- Curator & Niemeyer

2- Marsh

3- Sarfaraz, Ayesha, ahmed, shahla

4- Wilnisky

می‌کند. او میزان و درجه هر رفتاری را بر اساس پاداش‌های مورد نظر آتی می‌بیند و چون مارکس معتقد است که پاداش منحصرأ در خود عمل نهفته نیست، بلکه امری خارجی است. کارگر کار می‌کند بدون این که به ارزش کار خود واقف باشد و از نتایج کار خود مطلع گردد (محسنی تبریزی، ۱۳۷۰: ۶۸). یکی از نظریه‌های جامعه‌شناسی در زمینه بیگانگی اجتماعی نظریه «ویلنسکی» است. او در این نظریه فرآیند اجتماعی شدن و تجارب تدریجی در جامعه را از مهم‌ترین عوامل مرتبط با بیگانگی اجتماعی به شمار آورده که موجبات سرخوردگی و دلزدگی اجتماعی افراد را فراهم می‌کند. او همچنین معتقد است که اثربخشی اجتماعی یکی از مهم‌ترین متغیرهای مرتبط با بیگانگی اجتماعی است که بر اساس آن، افراد جامعه هرچقدر که احساس اثربخش نبودن در فرایندهای اجتماعی - سیاسی را تجربه کنند، احتمال بیشتری برای بیگانگی اجتماعی دارند (قاضی‌زاده و کیانپور، ۱۳۹۴: ۶۷). کنیستون در نظریه بیگانگی خود جوانان را بیگانه‌هایی در نظر می‌گیرد که ستیز با نظم موجود و نفی کامل آن‌چه را که ارزش‌های مسلط فرهنگ جامعه خوانده می‌شود، فضیلت می‌دانند. توصیف کنیستون از جوان بیگانه متضمن این حقیقت است که بیگانگی روانی نتیجه‌ای از کامیابی غم‌انگیز پسران در ستیز اودیپال و سردرگمی و ناکامی آنان در هویت‌یابی با والدین است (کنیستون، ۱۹۶۹: ۸۰؛ به نقل از محسنی تبریزی، ۱۳۷۹: ۱۹۸). «لیپست» در این زمینه هم معتقد است، جامعه‌ای که در آن بخش بزرگی از جمعیت دچار بیگانگی، بی‌علاقه و ناآگاه باشد، میزان رضایت مردم به حداقل می‌رسد (محسنی تبریزی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۸). در این نظریه «لیپست» بر آن است که تقدم منافع و فعالیت‌های شخصی، تضعیف منافع و حوزه‌های سیاسی - اجتماعی و درنهایت، شکل‌گیری جامعه ذره‌ای شده را در پی دارد. در چنین وضعیتی، فرد در یک واحد اجتماعی مهم سیاسی رها می‌شود که عدم مشارکت شهروندان در سیاست و بیگانگی انسان در وضعیت فردگرایی، به تخریب اجماع نظر بین شهروندان منجر می‌شود (لیپست، ۱۹۶۳: ۹). «لیپست» اعتقاد دارد، هرگاه بخش وسیعی از مردم دچار نارضایتی ناشی از ناکامی سیاسی شوند، جامعه با مسائلی نظیر بیگانگی، بی‌علاقگی و ناآگاهی روبه‌رو خواهند شد (لیپست، ۱۹۶۳: ۲۲۶). در این میان، رابطه اعتماد اجتماعی

و بیگانگی اجتماعی را می‌توان در نظریه «فوکویاما» (۱۳۷۹: ۱۶-۲۸) به وضوح مشاهده کرد. این جامعه‌شناس اعتقاد دارد که شبکه اعتماد^۱ می‌تواند بین افراد یک گروه و یا بین گروه‌ها و سازمان‌های مختلف به وجود آید. فوکویاما بر آن است که قبل از ورود به هر سیستم تجاری یا اجتماعی، باید اطلاعات کافی درباره شبکه‌های اعتماد موجود در آن سیستم و ویژگی‌های آن به دست آورد؛ زیرا اعتماد را پایه هرگونه مبادلات اقتصادی و اجتماعی می‌داند. در واقع، تمامی گروه‌های اجتماعی دارای میزان خاصی از شعاع اعتماد هستند که به مفهوم میزان گستردگی دایره همکاری و اعتماد متقابل اعضای یک گروه است. از نظر فوکویاما مفهوم مفید در تبیین سرمایه اجتماعی «شعاع اعتماد»^۲ است (حیدرآبادی، ۱۳۸۹: ۳۹-۶۶). این جامعه‌شناس معاصر همچنین اعتقاد دارد که تمامی گروه‌های اجتماعی دارای میزان خاصی از شعاع اعتماد هستند که به مفهوم میزان گستردگی دایره همکاری و اعتماد متقابل اعضای یک گروه است و در یک نتیجه‌گیری معتقد است که هرچه یک گروه اجتماعی دارای شعاع اعتماد بالاتری باشد، سرمایه اجتماعی بیشتری نیز خواهد داشت. از دیدگاه فوکویاما تعهد دینی و پایبندی به ارزش‌های اخلاقی می‌تواند یکی از منابع ایجادکننده سرمایه اجتماعی باشد. به اعتقاد وی، بسیاری از مذاهب با ترویج روش‌هایی چون مشارکت، صداقت، اعتماد متقابل، گسترش ارزش‌های اخلاقی تلاش می‌کنند تا سرمایه اجتماعی را ارتقاء بخشند (فوکویاما، ۱۳۷۹). از سوی دیگر، از منظر فوکویاما بیگانگی هنگامی به وجود می‌آید که شخص پس از ناکامی طولانی، امید تحقق هدف یا اهداف خود را در وضعیتی به خصوص از دست می‌دهد و تلاش می‌کند تا از منشأ ناکامی خود کناره‌گیری کند (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۸۹: ۷۹-۹۹). «ادگار فردینبرگ» از مفهوم نارضایتی به عنوان یک عامل مؤثر در ایجاد بیگانگی بی‌تفاوتی اجتماعی سخن به میان می‌آورد. به نظر وی، احساس نارضایتی در فرد سبب می‌شود که وی به نوعی دچار بیگانگی، بی‌انگیزگی و بی‌تفاوتی نسبت به موضوعات پیرامونی خود شود. از این رو احساس نارضایتی به احساس بی‌یاوری، یأس و ناامیدی منجر می‌گردد. فردینبرگ بیگانگی اجتماعی را مترادف با مفهوم دوری از فضائل اخلاقی و نارضایتی به کار گرفته و معتقد است که فرد

1- Network of trust
2- Radius of trust

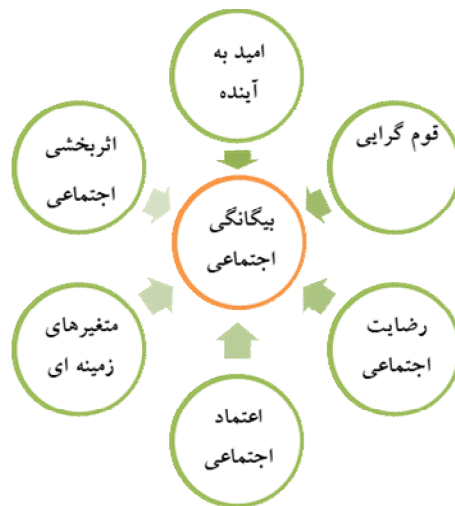
ناراضی در خود به نوعی احساس انفصال و جدایی از موضوعات عینی پیرامون خود می‌کند و خود را از هر آنچه قبلاً پیوندی داشت، جدا و منفک می‌بیند. به نظر فردینبرگ^۱ محیط آموزشی و تجارب تحصیلی فرد، زندگی خانوادگی و ارتباطات فامیلی و گروه همسالان از عوامل عمده در بروز احساس نارضایتی نسل جوان است. فردینبرگ در تحقیقات تجربی خود بر این فرض تأکید می‌کند که جوانان نارضایتی خود را به صورت رفتار منفعلانه در قبال ارزش‌ها، هنجارها و ضوابط اجتماعی نهادی شده بروز می‌دهد و در مقابل آن عکس‌العمل دفاعی همراه با نفرت، بدبینی، انفعال و بیگانگی نشان می‌دهد (فردینبرگ، ۱۹۶۳: ۱۸). فردینبرگ در بررسی علل نارضایتی توجه خود را عمدتاً به علل نارضایتی نسل جوان معطوف می‌کند. به نظر وی محیط آموزشی و تجارب تحصیلی فرد، زندگی خانوادگی و ارتباطات فامیلی و نیز کسانی که فرد با آن‌ها در تعامل و اکنش مستمر است، نظیر گروه همسال، از علل و عوامل عمده در بروز احساس نارضایتی نسل جوان است (فردینبرگ: ۱۹۸۳). فرد همچنین در چنین حالتی، به خود به عنوان موضوعی خارجی نگریسته، بین خود و موضوع عینی پیرامون خود نوعی احساس کشمکش، تضاد، ستیز و عدم ارتباط و شناخت تصور می‌نماید. فردی که به احساس نارضایتی دچار است، خود را ناتوان‌تر از آن می‌بیند که بتواند تغییری در وضعیت خود و شرایط محیطی به وجود آورد، از این رو احساس نارضایتی به احساس بی‌یاوری و ناامیدی منجر می‌گردد «آیزنشتاد» هم بر این باور است که فرهنگ نقشی مهم در آماده‌سازی و جامعه‌پذیری جوانان ایفا می‌کند. این فرهنگ به جوانان کمک می‌کند که با روی آوردن و تدارک مجموعه‌ای معیارهای گزینشی بگذرند. این فرهنگ با امید دادن به جوانان، مجموعه‌ای از ایستارها و هنجارهای رفتاری ایجاد می‌کند که در مقابل بیگانگی و بی‌قدرتی در جامعه مقابله کنند (سروش و عباسی، ۱۳۸۹: ۱۴۹).

در این پژوهش جهت تبیین متغیرها از نظریات اندیشمندانی چون سیمن، لیپست آیزنشتاد، فردینبرگ و فوکویاما استفاده شد و بر مبنای این نظریات فرضیات زیر تشریح و مورد آزمون قرار گرفتند.

- بین اثربخشی اجتماعی و بیگانگی اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.

1- Freedenberg

- بین رضایت اجتماعی و بیگانگی اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
- بین اعتماد اجتماعی و بیگانگی اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
- بین امید به آینده و بیگانگی اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
- بین قوم گرایی و بیگانگی اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
- بین متغیرهای زمینه‌ای (سن، جنسیت، محل زندگی و...) و بیگانگی اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.

نمودار شماره ۱- مدل مفهومی تحقیق

۳. روش پژوهش

در این تحقیق از روش پیمایشی استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق شامل دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان می‌باشد که در شش دانشکده مشغول به تحصیل هستند. جمعیت دانشجویان دانشگاه آزاد کرمان در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۹۹ برابر با ۱۸۲۱۳ نفر که ۹۸۱۱ نفر مرد و ۸۴۰۲ نفر زن می‌باشد. جهت تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران (Cochran) استفاده شده که ۳۷۷ نفر می‌باشد، اما به جهت این که احتمال داشت تا تمام پرسشنامه به وسیله پاسخگویان تکمیل و بازگشت داده نشود، لذا تعداد ۴۰۰ پرسشنامه توزیع شد که ۳۹۱ پرسشنامه تکمیل و گردآوری شد. روش نمونه‌گیری در این

پژوهش نمونه‌گیری طبقه‌بندی می‌باشد. بدین منظور دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان را به چندین دانشکده شامل: دانشکده علوم، ادبیات، فنی و مهندسی، معماری، مامایی و پرستاری و کشاورزی تقسیم‌بندی شده است. تعداد دانشجویان در هر دانشکده مشخص شد و تعداد زن و مرد آن مشخص و تفکیک گردید و سپس متناسب با تعداد و جنس دانشجویان، نمونه انتخاب شد. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات این پژوهش، نخست از نرم‌افزار spss و amoss 17 استفاده شد. در تحقیق حاضر از اعتبار سازه بهره گرفته شده است؛ به این ترتیب که در مدل اندازه‌گیری ضرایب متغیرهای مشاهده‌شده بر روی متغیر آشکار به عنوان اعتبار آن شاخص در نظر گرفته شده، به طوری که هر چه ضرایب حاصله بالا باشد، اعتبار سازه افزایش می‌یابد. همچنین به منظور محاسبه ضرایب روایی از ضریب «آلفای کرونباخ» بهره گرفته شده که برای متغیرهای: اثربخشی اجتماعی (با ۵ گویه برابر با ۰/۷۰۰)، بیگانگی اجتماعی (با ۱۴ گویه برابر با ۰/۷۱۷)، اعتماد اجتماعی (با ۲۰ گویه برابر با ۰/۸۸۴)، رضایت اجتماعی (با ۸ گویه برابر با ۰/۸۱۸)، قوم‌گرایی (با ۱۵ گویه برابر با ۰/۶۹۹)، امید به آینده (با ۱۵ گویه برابر با ۰/۸۸۲) گزارش شده است.

جدول شماره ۱- تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

منبع	تعریف عملیاتی	تعریف مفهومی	متغیر
(وئوفی: ۱۳۹۲) (صدادقتی فرد و محسنی تبریزی ۱۳۸۶: ۸۵-۸۶)	احساس بی‌قدرتی احساس بی‌هنجاری احساس انزوای اجتماعی احساس بی‌معنایی احساس بیگانگی از خود احساس بیگانگی فرهنگی که با ۱۴ گویه آمده است	وضعیتی است که طی آن افراد به واسطه عدم اتصال ذهنی (شناختی) و عینی (کنشی) یا جامعه (هم‌نوعان - نهادها و ساختارهای اجتماعی) یا بی‌علاقگی و بی‌اعتنایی به واقعیت‌های پیرامون از انجام مشارکت‌ها - مسئولیت‌های اجتماعی سرباز می‌زند.	بیگانگی اجتماعی
(میرزایی: ۱۳۹۷) (جلالیان، قاسمی،	در سه سطح اعتماد فردی، عمومی و نهادی با ۲۰ گویه آمده است.	اعتماد به معنای صداقت، تکیه کردن و واگذاری کارها با اطمینان به افراد دیگر است.	اعتماد اجتماعی

محمدتقی، ۱۳۹۷: ۳۲-۷.			
(بندورا، ۱۹۸۶: ۳۹۰).	برای سنجش میزان اثربخشی اجتماعی دانشجویان این متغیر در دو سطح ذیل با ۵ گویه آمده است احساس اثربخشی درونی: تصورات فرد نسبت به توانایی و ضعف درونی خودش و احساس اثربخشی بیرونی: متأثر از باورها و اعتقادات جامعه و محیط اجتماعی و برای رسیدن به نتیجه مطلوب است.	اثربخشی اجتماعی به معنای انتظارات متصور یک فرد در موفقیت در یک کار یا رسیدن به یک نتیجه ارزشمند از طریق فعالیت‌های فردی است؛ بنابراین، اثربخشی یک فرآیند ذهنی شامل شناسایی هدف، برآورد تلاش و توانایی‌های لازم برای رسیدن به آن و پیش‌بینی نتیجه آن است.	اثربخشی اجتماعی
(علمی: ۱۳۹۸) (عنبری و غلامیان، ۱۳۹۵: ۱۴۵).	برای سنجش میزان این متغیر در دو سطح ذیل با ۸ گویه آمده رضایت در دو بعد: فردی و اجتماعی، رضایت فردی: سلامت فردی، وضع امکانات، شانس و اقبال و جو خانواده است و رضایت اجتماعی: نگرش نسبت به محیط و امکانات رفاهی است.	رضایت کلی از زندگی، ترکیبی از شرایط فردی و اجتماعی است و در واقع خود نشانه‌ای از نگرش‌های مثبت نسبت به جهان و محیطی که وی را فرا گرفته و در آن زندگی می‌کند، می‌باشد.	رضایت اجتماعی
(مرادی و صفاریان، ۱۳۹۷: ۳۹۷).	برای سنجش میزان امید به آینده دانشجویان این متغیر در یک سطح با ۱۵ گویه آمده است.	عبارت است از تمایلی که با انتظار وقوع مثبت همراه است و به عبارت دیگر، ارزیابی مثبت از آنچه فرد متمایل است و می‌خواهد که به وقوع بپیوندد.	امید به آینده

Bandura - 1

قوم‌گرایی	اعتقاد به فضیلت و برتری قوم خود (درون گروه) است و این امر خود متضمن کوچک شمردن دیگر اقوام (برون گروه) است و سعی می‌کند فاصله اجتماعی‌اش را از برون گروه حفظ نماید.	برای سنجش میزان قوم‌مداری دانشجویان این متغیر در سه سطح ذیل با ۱۲ گویه آمده است برای این مفهوم سه وجه می‌توان قائل شد سه سطح عبارتند از: ۱- شناخت قوم ۲- تعلق قوم ۳- ارزیابی قوم	(ناطقی و افشانی: ۱۳۹۵) (نصیری و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۵).
-----------	--	--	--

۴. تحلیل تجربی

از میان ۳۹۱ نمونه تحقیق، بیشترین تعداد پاسخگویان در مقطع سنی ۲۵-۱۸ سال می‌باشند (۵۸/۵ درصد) که اکثریت (۵۶/۳ درصد) را زنان تشکیل داده‌اند. همچنین نتایج تحقیق در خصوص مقاطع تحصیلی حاکی از آن است که بیشتر پاسخگویان (۶۳/۲) مقطع تحصیلی خود را کارشناسی و ۱۶/۶ درصد هم سطح تحصیلات خود را کارشناسی ارشد و دکتری ذکر نموده‌اند. در خصوص تحصیلات والدین، اکثریت پدر و مادرها دارای تحصیلات دیپلم و نتایج بر اساس محل زندگی (۹۰/۸ درصد) ساکن شهرها و تنها ۹/۲ درصد ساکن روستا می‌باشند. در خصوص وضعیت منزل مسکونی اکثریت ۷۷/۵ درصد دارای منزل ملکی هستند که جزء مستاجرین نمی‌باشند. نتایج تحقیق بر اساس میزان درآمد خانواده نشان می‌دهد که بیشترین تعداد پاسخگویان درآمد خانواده خود را ۳-۵ میلیون تومان ذکر نموده‌اند که با توجه به شرایط زندگی در شهر کرمان دچار مشکلات مالی و اقتصادی هستند. توصیف وضعیت پاسخگویان بر اساس شغل والدین نشان می‌دهد که اکثریت پدران را بازنشستگان تشکیل داده‌اند (۴۲/۵ درصد) و پس از آن شغل آزاد (۳۵/۸ درصد) را به خود اختصاص داده‌اند. در خصوص شغل مادر اکثریت خانه‌دار (۷۱/۱ درصد) می‌باشند. تنها منبع درآمد خانواده کار پدر بوده است که درآمدی بین ۵-۳ میلیون تومان دارند. همچنین خانواده‌هایی با درآمد ۳-۵ میلیونی، اکثریت دارای تعداد اعضای ۳-۵ نفرند (۵۷ درصد) یعنی با این تعداد بالای جمعیت در خانواده با نان‌آور بودن تنها پدر شرایط زندگی خیلی سخت خواهد بود. در خصوص توصیف وضعیت اثربخشی اجتماعی نتایج حاکی از میزان اثربخشی اجتماعی در حد متوسط رو به بالا است (۳/۶۶۱ از ۵ نمره). بر این اساس، اکثریت پاسخگویان را عقیده بر این است که: برای

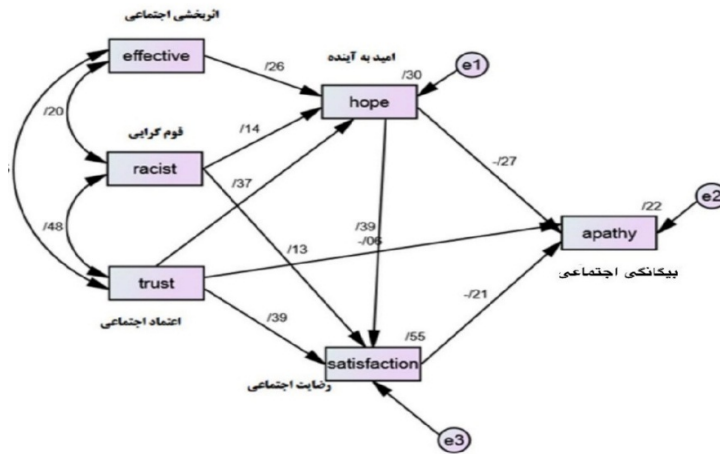
ابراز نظر توانایی کافی دارند، آن‌ها در خود توانایی علمی می‌بینند که در سطوح عالی‌تر به ادامه تحصیل پردازند و همچنین در خود توانایی لازم را می‌بینند تا به ارائه نظرات خود در جمع پردازند؛ اما نتایج تحقیق در خصوص وضعیت بیگانگی اجتماعی در خور تأمل است. نمره میانگین برای مجموع گویه‌های بیگانگی اجتماعی در حد متوسط گزارش شده است (۳/۰۱۴ از ۵ نمره) این حد متوسط ارقام مطلوبی را نشان نمی‌دهد. این امر بدین معنی است که هرگونه رخدادی در جامعه که این جمعیت بیگانگی را متأثر سازد، باعث می‌شود که به سرعت این جمعیت از نظام سیاسی فاصله گرفته و نتیجه آن می‌تواند بیگانگی در مشارکت‌های اجتماعی از جمله مشارکت سیاسی و انتخابات باشد که در انتخابات اخیر مجلس شورای اسلامی سال ۱۳۹۸ اتفاق افتاد. در این تحقیق نمره کلی اعتماد اجتماعی برابر با (۲/۶۷۹ از ۵ نمره) گزارش شده که نشانگر اعتماد اجتماعی متوسط پاسخگویان است. همچنین قوم مداری از یک سو می‌تواند همبستگی را در میان گروه‌های قومی ایجاد کند، اما از سوی دیگر می‌تواند به عنوان یک عامل منفی نقشی مخربی را در روابط و مناسبات اجتماعی ایفا کند. در این راستا، نمره میانگین کلی قوم‌گرایی در میان پاسخگویان برابر با (۲/۸۷۶ از ۵ نمره) گزارش شده است که در حد متوسط است که این میزان به همراه بیگانگی اجتماعی و اعتماد پایین اجتماعی، می‌تواند زمینه را جهت نافرمانی مدنی فراهم سازد و به عنوان مؤلفه‌ای مرتبط با بیگانگی اجتماعی نقش ایفا کند؛ بنابراین، نمره میانگین رضایت اجتماعی معادل (۲/۷۶۰ از ۵ نمره) گزارش شده است. همچنین امیدواری نسبت به بهبود شرایط و وضعیت مردم در آینده می‌تواند تأثیر منفی بر بیگانگی اجتماعی داشته باشد. در این راستا، متغیر امید به آینده مورد تحلیل قرار گرفته است. میانگین کل حاکی از (۳/۳۳۴ از ۵ نمره) امید به آینده‌ای کمی بالاتر از حد متوسط است. کمترین امیدواری پاسخگویان امیدواری نسبت به ایجاد فضای مناسب برای توسعه و پیشرفت جامعه و همچنین بهبود وضعیت اشتغال در جامعه است که این امر می‌تواند ریشه در مشکلات اقتصادی و ضعف در مدیریت باشد. در هر حال، در خصوص آزمون فرضیات تحقیق، نتایج نشانگر آن است که بین اثربخشی اجتماعی و بیگانگی اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد (ضریب همبستگی پیرسون برابر است با ۰/۱۳۴ و سطح معناداری ۰/۰۰۸). از طرف دیگر اعتماد اجتماعی (با ضریب همبستگی پیرسون ۰/۳۱۸ و سطح معناداری ۰/۰۰۰)، قوم‌گرایی (با ضریب همبستگی پیرسون

تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر بیگانگی اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کرمان.....

۰/۱۸۸ و سطح معناداری ۰/۰۰۰)، رضایت اجتماعی (با ضریب همبستگی پیرسون ۰/۴۱۸ و سطح معناداری ۰/۰۰۰)، امید به آینده (با ضریب همبستگی پیرسون ۰/۴۲۹ و سطح معناداری ۰/۰۰۸)، وضعیت درآمد (با ضریب خی دو ۱۶۵/۷۵۱ و سطح معناداری ۰/۰۰۰)، تحصیلات مادر (با ضریب خی دو ۱۹۴/۴۹۱ و سطح معناداری ۰/۰۴۲)، وضعیت منزل مسکونی (با ضریب خی دو ۱۶۳/۲۴۲ و سطح معناداری ۰/۰۰۰)، وضعیت شغل مادر (با ضریب خی دو ۱۱۷/۳۵۹ و سطح معناداری ۰/۰۰۵) و سن (با سطح معناداری ۰/۰۰۲)، رابطه معناداری با بیگانگی اجتماعی داشته‌اند و همچنین رابطه بین جنسیت (با ضریب خی دو ۲۹/۰۷۸ و سطح معناداری ۰/۳۵۷)، وضعیت تأهل (با ضریب خی دو ۳۰/۲۰۸ و سطح معناداری ۰/۳۰۵)، مقطع تحصیلی (با ضریب خی دو ۸۵/۱۲۳ و سطح معناداری ۰/۳۵۵)، تحصیلات پدر (با ضریب خی دو ۱۸۰/۱۳۴ و سطح معناداری ۰/۱۵۷)، محل زندگی (با ضریب خی دو ۳۲/۱۹۶ و سطح معناداری ۰/۲۲۵)، وضعیت شغل پدر (با ضریب خی دو ۸۰/۴۸۳ و سطح معناداری ۰/۴۹۵) با بیگانگی اجتماعی تأیید نشده که فرضیه ۰H را تأیید و فرضیه ۱H را رد می‌شود.

مدل‌سازی تحلیل مسیر و تحلیل نرم‌افزار Amoss Gragh

در این قسمت از تحقیق، این سؤال مورد بررسی و تبیین قرار می‌گیرد که داده‌های جمع‌آوری شده تا چه حد حمایت‌کننده مدلی است که به لحاظ نظری تدوین شده است؟ به منظور دستیابی به پاسخ علمی به سؤال فوق، نخست باید دقت شاخص‌های اندازه‌گیری را برآورد نمود. ضریب کای اسکویر یا همان CMIN، ۳/۷۹۲ به دست آمده و سطح معنی‌داری آن (p) عدد ۰/۲۸۵ را نشان می‌دهد. در معادلات ساختاری ضریب p، سطح معنی‌داری، باید بزرگ‌تر از (۰/۰۵) باشد. این امر بدین معنا است که بین مدل ارائه شده و واقعیت (داده‌های موجود) تفاوتی دیده نمی‌شود. ضرایب دیگر حاکی از برازش بالایی مدل با واقعیت است.

نمودار شماره ۲- نمودار تبیین مدل مسیر عوامل مؤثر بر بیگانگی اجتماعی در قالب مدل سازی تحلیل مسیر

جدول شماره ۲- شاخص‌های برازش مدل ساختاری

شاخص برازش	برآزش خوب	برآزش قابل قبول	شاخص اندازه‌گیری	نتیجه ارزیابی شاخص
RMSEA	بین صفر تا ۰/۰۵	۰/۰۵ تا ۰/۰۸	۰/۰۲۶	برآزش خوب
NFI	بین ۰/۹۵ تا ۱	۰/۹۰ تا ۰/۹۵	۰/۹۹۴	برآزش خوب
RFI	بین ۰/۹۷ تا ۱	۰/۹۵ تا ۰/۹۷	۰/۹۷۲	قابل قبول
CFI	بین ۰/۹۷ تا ۱	۰/۹۵ تا ۰/۹۷	۰/۹۹۹	برآزش خوب
GFI	بین ۰/۹۵ تا ۱	۰/۹۰ تا ۰/۹۵	۰/۹۹۷	برآزش خوب

جدول شماره ۳- برآورد تأثیرات استاندارد و غیراستاندارد متغیرهای تحقیق بر یکدیگر

وزن‌های رگرسیونی استاندارد	P	C.R.	S.E.	وزن‌های رگرسیونی غیراستاندارد		
۰/۲۵۹	***	۵/۹۹۵	۰/۱۵۱	۰/۹۰۸	اثربخشی	امید به آینده --->
۰/۱۴۴	۰/۰۰۴	۲/۹۱۶	۰/۰۷۹	۰/۲۳۰	قوم‌گرایی	امید به آینده --->
۰/۳۷۱	***	۷/۶۴۳	۰/۰۴۹	۰/۳۷۳	اعتماد	امید به آینده --->
۰/۳۹۲	***	۹/۵۴۹	۰/۰۲۴	۰/۲۳۴	اعتماد	رضایت --->
۰/۳۹۱	***	۱۰/۰۹۵	۰/۰۲۳	۰/۲۳۲	امید به آینده	رضایت --->
۰/۱۳۲	***	۳/۳۳۱	۰/۰۳۷	۰/۱۲۵	قوم‌گرایی	رضایت --->
۰/۲۷۰	***	-۴/۷۳۸	۰/۰۲۶	۰/۱۲۴	امید به آینده	بیگانگی --->
۰/۲۱۳	۰/۰۰۱	-۳/۲۳۹	۰/۰۵۱	۰/۱۶۵	رضایت	بیگانگی --->
۰/۰۶۱	۰/۲۹۴	-۱/۰۴۹	۰/۰۲۷	۰/۰۲۸	اعتماد	بیگانگی --->

جدول شماره ۷ ضرایب تبیین مدل را نشان می‌دهد. این ضرایب حاکی از آن است که چند درصد از تغییرات حاصله از متغیر وابسته تحت تأثیر متغیرهای مستقلی رخ داده که وارد مدل شده است. برای متغیر بیگانگی اجتماعی نتایج حاکی از آن است که ۲۲/۴ درصد از تغییرات بیگانگی اجتماعی تحت تأثیر متغیرهایی است که وارد مدل ساختاری شده‌اند. این نتایج نشان می‌دهد که ۵۵/۲ درصد از تغییرات متغیر رضایت اجتماعی و همچنین ۳۰ درصد از تغییرات امید به آینده تحت تأثیر متغیرهایی رخ داده که وارد مدل ساختاری شده‌اند. طبق اطلاعات جدول شماره ۲ متغیر اعتماد اجتماعی تأثیر مستقیمی بر بیگانگی اجتماعی ندارد، بلکه این متغیر از طریق تأثیراتی که بر رضایت از زندگی (۰/۳۹۲) و امید به زندگی (برابر با ۰/۳۷۱) برجای می‌گذارد به طور غیرمستقیم بر بیگانگی اجتماعی تأثیرگذار است. اعتماد پایین اجتماعی می‌تواند به کاهش رضایت از زندگی و همچنین امید به زندگی منجر شده و از این طریق، تأثیر منفی خود را بر بیگانگی اجتماعی برجای گذارد. امید به زندگی و رضایت از زندگی نیز به عنوان دو متغیری هستند که تأثیر مستقیمی بیگانگی اجتماعی دارند. این تأثیرات منفی و معکوس و برابر با ۰/۲۷۰- و ۰/۲۱۳- گزارش شده است. این امر بدین معنا است که در جامعه به

میزانی که امید به زندگی و رضایت از زندگی شهروندان بالاتر رود، به همان میزان بیگانگی اجتماعی ایشان کاهش می‌یابد. امید به زندگی از بین متغیرهای وارده بر مدل بیشترین تأثیر منفی را بر بیگانگی اجتماعی بر جای گذاشته است

۵. نتیجه‌گیری

در این پژوهش عوامل اثرگذار بر بیگانگی اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان بررسی شد و در نهایت، نتایج نشان داد اثربخشی اجتماعی با ضریب $0/134$ ، اعتماد اجتماعی $0/318$ ، قوم‌گرایی $0/188$ ، رضایت اجتماعی $0/418$ و سطح امید به آینده $0/429$ ، وضعیت درآمد $165/751$ ، تحصیلات مادر $194/491$ و سطح وضعیت منزل مسکونی $163/242$ ، وضعیت شغل مادر $117/359$ و سن $141/259$ ، رابطه معناداری با بیگانگی اجتماعی داشته‌اند و همچنین رابطه بین وضعیت تأهل، مقطع تحصیلی، تحصیلات پدر، محل زندگی، وضعیت شغل پدر با بیگانگی اجتماعی رد شد این نتیجه با نتایج به دست آمده در این تحقیق با تحقیقات ظهیری نیا و همکاران (۱۳۹۴) و محسنی تبریزی و صدقاتی فرد (۱۳۹۰) و میرزایی (۱۳۹۷) و سرافراز و احمد (۲۰۱۲)، مطابقت و همخوانی دارد. همچنین یافته‌های این مطالعه با نتایج تحقیقات وثوقی (۱۳۹۲)، ظهیری و همکاران (۱۳۹۴) و علمی و همکاران (۱۳۸۹) هم‌خوانی دارد. یکی از مهم‌ترین نتایجی که در تحقیق پیش رو به اثبات رسیده این موضوع است که امید به زندگی و رضایت از زندگی به عنوان دو متغیری هستند که تأثیر مستقیمی بر بیگانگی اجتماعی در این مطالعه دارند. امید به زندگی از بین متغیرهای وارده بر مدل بیشترین تأثیر منفی را بر بیگانگی اجتماعی بر جای گذاشته است و همچنین اعتماد اجتماعی تأثیر مستقیمی بر بیگانگی اجتماعی ندارد، بلکه این متغیر از طریق تأثیراتی که بر رضایت از زندگی و امید به زندگی بر جای می‌گذارد، به طور غیرمستقیم بر بیگانگی اجتماعی تأثیرگذار است. با توجه به نتایج به دست آمده از متغیرهای تحقیق و طبق چارچوب نظری تحقیق برنامه جامع مدیریتی بحران به شرح زیر توصیه می‌شود با توجه به نتایج به دست آمده از تفسیر داده‌های پژوهش که نشان می‌دهند اکثر پاسخگویان دانشجویان با میانگین سنی ۲۵-۱۸ با میانگین درآمد خانوار زیر ۵ میلیون تومان در ماه هستند و از آن جایی که دانشجویان همواره در زمره قشر تأثیرگذار جامعه بودند و تحریم‌های شدید اقتصادی که در سال‌های

اخیر به کشور و ملت تحمیل شده و این که مسائل اقتصادی جزو مهم‌ترین مسائل هر جامعه می‌باشد، لزوم توجه ویژه مسئولین کشور به خصوص دولت به این مقوله احساس می‌شود؛ از سوی دیگر، عدم توجه به مشکلات اقتصادی به عنوان مهم‌ترین دغدغه جامعه، زمینه نارضایتی اجتماعی و به دنبال آن شکل‌گیری جنبش‌های اعتراضی و نافرمانی‌های مدنی را به همراه خواهد داشت. در تفسیر داده‌ها مشاهده شد میزان اثربخشی اجتماعی و بیگانگی دانشجویان در حد متوسط است که پایین‌تر از حد انتظار گزارش شده است. اکثر پاسخگویان در خود این توانایی را می‌دیدند که در جامعه متمرثر باشند، اما نقش جوانان را در مسائل جامعه و کشور کم‌رنگ می‌دیدند و اعتقاد دارند که از جوانان در حل مشکلات و اداره کشور استفاده نمی‌شود؛ لذا لازم است از طرف نهادهای مربوطه و دولت این اعتمادسازی به صورت ویژه در دستور کار قرار گیرد. یکی دیگر از چالش‌هایی که در زمینه اعتماد اجتماعی وجود دارد، اعتماد عمومی کمک‌شایانی در کنترل بحران‌های اجتماعی می‌کند. این عدم اعتماد خود می‌تواند باعث به وجود آمدن بحران شود. همچنین نمره رضایت اجتماعی در پژوهش انجام شده در حد پایین و کم گزارش شده که اکثر پاسخگویان از امکانات کم کشور ناراضی بودند و میزان رضایت‌مندی آنان از مجریان قانون در کشور کم گزارش شده است. با توجه به یافته‌های این پژوهش و از سوی دیگر، تأکیدات و منویات مقام معظم رهبری در زمینه‌های اقتصاد مقاومتی، خودکفایی و حمایت از تولیدات داخلی و تأکیدات معظم له به این که مشکلات کشور با نگاه به داخل و به دست جوانان مؤمن و انقلابی حل می‌شود و همچنین با اعتمادسازی، رضایت اجتماعی، امید به بهبود شرایط و پذیرفتن اثربخشی جوانان و دانشجویان می‌توان پدیده بیگانگی اجتماعی را کنترل و سطح آن را کاهش داد؛ بنابراین، در راستای پیشگیری از بروز بحران‌ها و نافرمانی مدنی وجود مدیریت بحران یکی از عوامل تأثیرگذار خواهد بود. در هر حال، نتایج این بررسی نشان می‌دهد که نوع بحران، میزان جدی بودن تهدیدات ناشی از بحران، ظرفیت نظام سیاسی و امنیتی کشور، منطقه و بافت جغرافیایی محل وقوع بحران، کنش‌گران مؤثر در بحران، میزان برخورد خشونت‌آمیز در بحران، روش‌های مدیریت بحران، متغیرهای ساختاری و سطح تلاطم محیط از مهم‌ترین متغیرهای پیشگیری و کاهش سطح بیگانگی اجتماعی و همچنین عوامل مؤثر بر فرآیند مدیریت بحران‌های اجتماعی به شمار می‌آید.

منابع

- امیری، عبدالرضا (۱۳۹۱). مطالعه فرآیند و متغیرهای مؤثر بر امنیتی شدن بحران‌های اجتماعی در ایران. فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال هفتم، شماره ۲: 220-236.
- جلاتیان بخشنده، وجیهه؛ قاسمی، وحید؛ ایمان، محمدتقی (۱۳۹۷). تبیین جامعه‌شناختی رابطه اعتماد اجتماعی و مدارای اجتماعی مبتنی بر نظریه ساختاربندی گیدنز. فصلنامه توسعه اجتماعی، سال دوازدهم، شماره ۴: ۷-۳۲.
- حیدرآبادی، ابوالقاسم (۱۳۸۹). اعتماد اجتماعی و عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر آن (مطالعه موردی جوانان ۲۰ تا ۲۹ ساله استان مازندران)، جامعه‌شناسی مطالعات جوانان: دوره اول، شماره ۱: ۳۹-۶۶.
- دانایی فرد، حسین؛ حسن‌زاده، علیرضا؛ سالاریه، نورا (۱۳۸۹). طراحی سنجه اندازه‌گیری بی‌تفاوتی سازمانی: پژوهش ترکیبی اندیشه مدیریت راهبردی (اندیشه مدیریت)، دوره چهارم، شماره ۲: ۷۹-۹۹.
- رضایی، حسین؛ رضایی، رضا (۱۳۹۵). بررسی میزان مسئولیت مدنی و عوامل مؤثر بر آن (مورد پژوهش شهروندان شهر اصفهان). مجموعه مقالات پنجمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، الگوی پایه پیشرفت: ۲۴۴۴ تا ۲۴۶۱.
- سروش، مریم؛ عباسی، خیام (۱۳۹۸). جامعه‌شناسی جوانان (مطالعه تطبیقی جامعه‌شناسی روان‌شناختی دوره جوانی). شوشتر: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر.
- سوری، علیرضا (۱۳۹۴). اصول، مبانی و رویکردهای مدیریت بحران. فصلنامه مدیریت بحران، سال هفتم، شماره ۲۴: ۹۸-۱۳۹.
- شارع پور، محمود (۱۳۸۷). جامعه‌شناسی شهری. تهران: انتشارات سمت.
- صداقتی فرد مجتبی؛ محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۶). مطالعه بی‌تفاوتی اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در شهر تهران. فصلنامه علمی و پژوهشی علوم اجتماعی، سال سوم، شماره ۱۵: ۸۹-۱۰۳.
- ظهیری نیا، مصطفی؛ گلابی، فاطمه؛ ایوریق رحیم، هدایت (۱۳۹۴). شناسایی عوامل مؤثر بر بی‌تفاوتی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی. مطالعات علوم اجتماعی ایران، سال دوازدهم، شماره ۴۵: ۱۲۱-۱۸۶.
- علاء‌الدینی، زهره (۱۳۸۷). بررسی امید به درمانی گروهی به دانشجویان دانشگاه اصفهان.

تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر بیگانگی اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کرمان.....

- پایان‌نامه کارشناسی ارشد گروه روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، دانشکده علوم تربیتی.
- علی زاده اقدم، محمدباقر؛ سلطانی بهرام، سعید؛ علی‌زاده اقدم، فیروزه؛ بابایی آذر، سهیلا (۱۳۹۷). بررسی رابطه رسانه‌های جمعی با بیگانگی اجتماعی (مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه تبریز)، نشریه مطالعات رسانه‌ای، دوره سیزدهم، شماره ۳: ۷-۲۰.
- عنبری، موسی؛ غلامیان، سارا (۱۳۹۵). بررسی مسائل اجتماعی ایران. دوره هفتم، شماره ۲: ۱۳۳-۱۵۹.
- فوکویاما، فرانسیس (۱۳۷۹). پایان نظم «سرمایه اجتماعی و حفظ آن»، مترجم غلام عباس توسلی، تهران: نشر جامعه ایرانیان.
- علمی، محمود، تقی لو، فرامرز؛ موسی زاده، رحیم (۱۳۸۹). بررسی رابطه بیگانگی اجتماعی و میزان مشارکت سیاسی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد نقده، فصل‌نامه مطالعات جامعه‌شناسی، دوره دوم، شماره ۱۳۱: ۶-۱۵۴.
- فولادیان، احمد (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین میزان بیگانگی اجتماعی و میزان بی‌تفاوتی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، سال پنجم، شماره ۱۷: ۱۲۵-۱۴۴.
- قادرزاده، امید؛ رادمان، مهدی (۱۳۹۷). بی‌تفاوتی اجتماعی و گسست اجتماعی - فرهنگی جوانان شهر بوکان، مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، دوره هفدهم، شماره ۳۹، ۱-۲۶.
- قاضی‌زاده، هورامان؛ کیانپور، مسعود (۱۳۹۴). بررسی میزان بی‌تفاوتی اجتماعی در بین دانشجویان (مورد مطالعه: دانشگاه اصفهان)، مجله پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، دوره چهارم، شماره ۱: ۵۹-۷۸.
- کلاتری، صمد؛ ادیبی، مهدی؛ ربانی خوراسگانی، رسول؛ سیروس، احمد (۱۳۸۶). بررسی بی‌تفاوتی و نوع‌دوستی در جامعه شهری ایران و عوامل مؤثر بر آن. دانشور رفتار (دوماهنامه دانشگاه شاهد)، دوره چهاردهم، شماره ۲۲: ۲۷-۳۵.
- گیدنز، آتونی (۱۴۰۰). جامعه‌شناسی، مترجم حسن چاووشیان، چاپ پنجم، تهران: نشر نی.
- لاریجانی، مهسا؛ نوری، زهرا (۱۳۹۹). بررسی میزان بی‌تفاوتی نوع‌دوستانه زنان شهر ملارد و عوامل مرتبط با آن، فصلنامه پژوهش‌های انتظامی - اجتماعی زنان و خانواده، دوره هفتم، شماره ۱: ۲۶-۳۵.
- محسنی تبریزی، علیرضا؛ صداقتی‌فرد، مجتبی (۱۳۹۰). پژوهشی درباره بی‌تفاوتی

اجتماعی در ایران (مورد پژوهش: شهروندان تهرانی). جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و دوم، شماره ۳: ۱-۲۲.

- مرادی، علی؛ صفاریان، محسن (۱۳۹۷). مطالعه رابطه بین سرمایه اجتماعی و امید به آینده با بی تفاوتی جوانان شهر کرمانشاه، مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره پنجم، شماره ۳: ۳۸۵-۴۱۰.
- مسعودنیا، ابراهیم (۱۳۸۰). تبیین جامعه‌شناختی بی تفاوتی شهروندان در حیات اجتماعی سیاسی، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، شماره ۱۵۲-۱۶۸: ۱۰-۱۶۵.

- معیدفر، سعید؛ رضایی، علیرضا (۱۳۸۸). تحلیلی بر وضعیت هویت قومی در جامعه ایران، مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه تهران، فصلنامه مطالعات سیاسی، شماره ۳: ۱۹-۴۸.

- وثوقی، منصور (۱۳۹۲). مطالعه جامعه‌شناختی گونه‌های بیگانگی اجتماعی جوانان در شهر تهران، مجله علمی پژوهشی مطالعات توسعه اجتماعی ایران. دوره پنجم، شماره ۳: ۸۹-۱۰۶.
- میرزایی، خلیل (۱۳۹۷). مطالعه رابطه بین مصرف رسانه‌ای و بیگانگی فرهنگی-اجتماعی در میان جوانان تهرانی، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، دوره بیست و پنجم، شماره ۲: ۶۵۳-۶۹۰.

- ناطقی، زکیه؛ افشانی، سید علیرضا (۱۳۹۵). بیگانگی اجتماعی و گرایش به رفتارهای پرخطر (مطالعه موردی: شهر مشهد)، فصل‌نامه پژوهش مددکاری اجتماعی، دوره سوم، شماره ۱۰: ۱۰۷-۱۱۹.

- ناکینی، محسن (۱۳۹۶). تأثیر سازمان‌دهی در مدیریت بحران‌های اجتماعی، فصلنامه علمی ترویجی پدافند غیرعامل و امنیت، سال ششم، شماره ۱۸: ۷۵-۹۸.

- نصیری، محمد؛ ساعدی، عاطفه، نرگسیان، جواد؛ عبدلی، محمدرضا (۱۳۹۶). بررسی میزان تعهد سازمانی کارکنان و رابطه آن با بی تفاوتی سازمانی، فصلنامه چشم‌انداز مدیریت دولتی، دوره هشتم، شماره ۲: ۱۱۸-۱۳۵.

- نوابخش، مهرداد؛ میرزاپوری ولوکلا، جابر (۱۳۹۴). تحلیل جامعه‌شناختی تأثیر بی‌هنجاری بر بی تفاوتی اجتماعی شهروندان شهر بابل. مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال هفتم، شماره ۳: ۵۳-۶۷.

-Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and Action. Englewood cliffs, NJ: prentice. Hall tnc.P: 390.

-Brook field, C. (1983). Professional ethics a dmorals, green, wood.n: 22-25.

- Curato, N, Niemeyer, S. (2013). Reaching out to overcome political apathy: Building participatory capacity through deliberative engagement. *Politics & Policy*, 41(3), pp.355-383. Retrieved from: <http://doi.org/1001111/polp.2015>.
- Friedenberg, E. (1963). *Coming of Age in America*. New York: Vintage books
- Jessica, M, F. & Lindsay C.K. 2018. social isolation and lone lines in later life: A parallel convergent mixed methods case study of older adults and their residential contexts in the Minneapolis metropolitan area, USA, *social sciences & Medicine*, 208(5), 25-33.
- Lipset, S. M. (1963). *Political Man (The Social Bases of Politics)*. Anchor Books, New York. P: 8-226.
- Marsh, D., Otoole, T. & Jonents. (2006). *Young people and politics in the UK: Apathy or Alienation*, Palgrave Macmillan, Houndmills, Basingstoke, Hampshire RG21 6x s and 175 fifth Avenue, New York, N.y.10010, pp 20-32.
- Murty, J. & paneb, M. (2013). Apathy towards Environmental Issues. *Narcissism, and competitive view of the world, Procedia, social and Behavioral sciences*, 101, 44-52.
- Robinson, J. S., Joels, p. & Jason, E. (2015). Empathy for the group versus indifference toward the victim: Effect of a anxious avoidant attachment on moral judgment, *Journal of Experimental social psychology*, 56, 139-152.
- Sarfraz, A. & Ahmed, S. (2012). Reasons for political interest and apathy among university students: A qualitative study, *Pakistan journal of social psychology*, vol10, 1, 61-67.
- Wilson, J. Z. (2014). Ambient hate: Racist graffiti and social apathy in a rural community. *The Howard journal*. 53(4), pp377-394. Retrieved from: doi.org/1001111/hojo.12.